

IMRE MADÁCH

ՄԱՐԴՈՒՆ ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՏԿԵՐ Ը.

Փրակայի մէջ: Կայսերական պալատին պարտեզը, աջակողմը պուրակ, ձախ կողմը աստղաբաշխական դիտարան, առջեւը լայն պատըշգամ մը՝ Քեփլէրի գրասենեակով, աթոռով եւ աստղաբաշխական գործիքներով: Արուսեակ իբր Քեփլէրի օգնականը՝ պատշգամին վրայ է: Պարտեզին մէջ պալատականներ ու տիկիներ խումբեր կազմած կը պտըտին, մէջերնին է ման եւա, իբր վառվառէ, Քեփլէրի կինը: Հռոտովի կայսրը խօսակցութեամբ զբաղած է Քեփլէրի հետ, որ Ադամն է: Հեռուէն՝ հերետիկոսի մը խարոյկը կը վառի: Երեկոյ է, ապա գիշեր: Երկու պալատականները տեսարանին առջեւէն անցնելով կը խօսին:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

*Խարոյկ մը կայ հոն նորէն, ո՞վ է տաքցողն.
Վըհո՞ւկ մ'արդեօք թ'հերետիկոս:*

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Ձեմ դիտեր:

*Նորոյթ մը չէ, ուշադրութիւն չի դրաւեր,
Խարոյկի՞ն շուրջ կը հաւաքուի լոկ խուժան՝
Ու չի հրճուիր ալիւս ան ալ մոլեղին,
Լուռ կը դիտէ մրմռալով ինքնիրեն:*

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Այսպիսի դէպք՝ տօն մըն էր մեր ժամանակ,
Կը վաղէին նախարարներն արքունիք:
Ժամանակներն ինչպէս վատթար կը դառնան: (Կ'երբ-ամ):

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Հաճելի է կըրակն՝ այս զով գիշերին,
Երկար ատեն է, կը վառի իսկապէս:
Բայց կը վախնամ թէ ան շուտով շիջանի,
Ո՛չ առնական որոշումէն մարելով,
Եւ ոչ իրերը նկատելո՞ւ նոր ձեւէն,
Այլ քանի որ այս անտարբեր դարուն մէջ՝
Խանձողին վրայ կոճըղ նետող պիտ' չըլլայ.
Ուստի ես ալ կրնամ մըսիլ անկէ վերջ:
Ա՛խ, անօդուտ, դաղափարներն այսպէս մեծ,
Ողորմելի վախճան պիտի ունենան: (Կ'երբայ դիտարան):

(Հոռտովի եւ Ադամ առաջ անցնելով):

ՀՌՈՏՈՒՓ

Քեփլէր, շուտով աստղագիտակ յօրինէ,
Գիշերը գէշ երազ տեսայ, կը սոսկամ.
Նայէ աստղս, ի՞նչ զուգութեան մէջ է արդ.
Ջարադուշակ նշան մը կար ծիրին մէջ
Նախորդ օրն ալ, հոն տեղ՝ օձին գլխուն մօտ:

ԱԴԱՄ

Պատուէրդ, արքայ, կը կատարեմ անյապաղ:

ՀՌՈՏՈՒՓ

Վըտանդաւոր օրերն ապա երբ անցնին՝
Պիտի սկսինք վերըստին մեր մեծ ձեռնարկն,
Որ անցեալ օր անյաջող էր մ'ունեցաւ:
Խուզարկեցի դարձեալ Հերմէսն Եռամեծ,
Սիւնեզիոս, Պարակլեսոս եւ Ալքեբոս,
Սոգոմոնի բամալին եւ այլ երկեր,
Մինչեւ որ հուսկ՝ գործուած սըխալը դըտայ:
Մինչ ծեր արքան բոցէն հրաշէկ կը դառնար,
Ազուաին հետ կարմիր առիւծն երեցաւ:

Միացած զոյգ մուրակներն աղղկցիկ
 Կրկնակ անդիկն անմիջապէս յայտնեցին,
 Ու մետաղին իմաստութեան աղն իջաւ:
 Սըխալեցանք սակայն խոնաւ կրակը մենք,
 Եւ ցամաք ջուրն, անոր համար չէացաւ
 Սուրբ զուգութիւնն ու փառաւոր հարսանիք,
 Որ թարմութիւն կ'ընծայէ ծէ'ր մարմինին,
 Ու զորչ մետաղն աղնուական կը զործէ:

ԱԴԱՄ

Վեհափառ Տէր, հասկըցայ:

ՀՌՈՏՈԼՓ

Դեռ խօսք մըն ալ.

Գէշ լուրեր կան պաշտիս մէջ քու մասիդ,
 Թէ աշակերտ դարձեր ես նոր ուսումին,
 Դաւանութիւնն եկեղեցւոյ կը մաղես:
 Իսկ հիմա մայրդ իբրեւ վըհուկ վարչելի
 Բանտ կը նստի՝ ամբաստանուած ծանրապէս,
 Զոր դուն այնքան յամառօրէն ու անխոնջ
 Ազատելու համար ջանք չե'ս խընայեր,
 Արդարապէս կասկածի տակ կ'ենթարկուիս:

ԱԴԱՄ

Վեհափառ Տէր, ես իր որդին եմ, ներէ՛:

ՀՌՈՏՈԼՓ

Եկեղեցին քու մայրդ է հարազատ:
 Աշխարհս լաւ է եղածին պէս, հանդիստ թող,
 Ու մի՛ ուզեր յամառօրէն սրբապրել:
 Պարզեւներով չըլեցուցի՞ արդեօք քեզ:
 Հայրդ, դիտես, լոկ զինեպան մ'էր եղած.
 Պատիւըդ է'ս տարակոյսէն փրկեցի,
 Թէ եւ ինծի շատ նեղութիւն պատճառեց:
 Բարձրացուցի քեզ դահիս մօտ, եւ այնպէս
 Կրցար խնդրել ձեռքը Միւլէր Վառվառի:
 Ուստի տըղա'ս, ըզգոյշ եղի՛ր, կը կրկնեմ: (Կ'ելլէ):

(Աղամ մտածութիւններու մէջ ընկղմած, պատշգամբին սանդուխին
 քով կը կենայ: Երկու պալատականներ առաջ գալով):

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Տե՛ս, աստղադէտն ի՞նչ մտածելոտ է նորէն:

ԶՈՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Նախանձն է որ զինք կը մաշէ շարունակ,
Զի կընար նոր միջավայրին իր վարժիլ,
Ռամբիկը միշտ մէջէն կու դայ երեւան:

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Զի՛ հասկընար ան՝ թէ ասպե՛տ միակական՝
Կինը թէեւ աստուածօրէն կը պաշտէ,
Եւ իր արիւնն իսկ պատրաստ է թափելու
Եթէ երբեք պատին անոր զրպարտուի:
Երկրորդական նպատակներ կը տեսնէ
Յարգանքին մէջ՝ որ իր տիկնոջ կ'ընծայուի:

(Եւս ուրիշ խումբի մը հետ գալով՝ երկու պալատականներուն կը միանայ եւ խնդալով երկրորդ պալատականի ուսին կը գարնէ իր հովանարով):

Ե Ի Ա

Դընա՛ Ասպետ, դըթա՛ ի սէր Աստուծոյ,
Կատակներուդ վրայ խնդալէս կը մարիմ:
Տե՛ս, ի՞նչ լուրջ են հոս այս երկու պարոններ,
Նոր աղանդի՞ն միթէ ոգին անիծեալ
Զեր սրտերն ալ դրաւեց. մէկդի՛ աչքերէս:
Զեմ հանդուրժիլ ես այս սերունդը մաղձոտ,
Որ մեր վրայ կը նախանձի յոռետես՝
Այս աշխարհի համար հանդարտ ու չէնչող,
Ու նոր մը արդ կը յաւակնի յօրինել:

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Այս մեղադրանքն, ազնիւ Տիկին, մեղի չէ՛.
Այս աշխարհն ո՞վ մեղմէ փոխել կը ցանկայ:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Մարդ մը կայ հոն, եթէ սըխալ չեմ տեսներ,
Մարդ մը՝ այս մութ նըշաններով դէմքին վրայ:

Ե Ի Ա

Ամուսինս է, խեղճը, — ի սէր Աստուծոյ,
 Խընայեցէք իրեն՝ նըման կասկածներ,
 Առջեւս զոնէ, որ սուրբ կապով մը իրեն
 Միացած եմ: — Ան հիւանդ է, շատ հիւանդ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Ան հիւանդն է ձեր աչքերուն շողշողուն:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Պիտ'անպատուէ՞ր քեզ նախանձի կասկածով,
 Զոր ընելու ոչ ոք պիտի յանդգնէր:
 Ո՛հ, երանի՛, կարենայի իբր ասպետ
 Զեռնոց նետել՝ անոր ժլպիրճ երեսին:

(Մինչ այս Ադամին կը հասնին):

Ի՞նչ լաւ է որ հանդիպեցանք, ո՛հ Վարպետ.
 Կալուածներուս ես այցելել կ'ուզէի,
 Կ'ուզեմ օդի զուշակութիւն մ'ունենալ:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Իսկ ես զաւկիս աստղը զիտնալ կը ցանկամ.
 Կէս զիշերին աշխարհ եկաւ անցեալ օր:

ԱԴԱՄ

Վաղն առաւօտ պատրաստ կ'ըլլան երկուքն ալ:

ԶՈՐԿՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Մենք ալ երթանք, քանի մօէնք կը մեկնին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Գիշեր բարբ՛. — ստեղծութիւնդ սա է տիկին: (Փափախով):
 Ու մէկ ժամէն...:

Ե Ի Ա

(Փսիսալով)

Պուրակին մէջ, աջակողմ...:

(Բարձրաձայն)

Գիշեր բարի՛. եկուր Յովհան, սիրելիս:

(Ամէնքը կ'երթան: Ադամ եւ Եւա պատշգամբին վրայ կը մնան: Ադամ բազկաքոռի մը մէջ կը նստի: Եւա առջեւը կը կեցայ: Միշտ աւելի կը մթնայ):

Ե Ի Ա

Քիչ մը դրամի պէտք ունիմ ես, Յովհաննէս:

ԱԴԱՄ

Դանդ մ'ալ չունիմ, արդէն տարիք ինչ որ կար:

Ե Ի Ա

Կարօտութիւն պիտի քաշեմ յաւիտեան:
 Զերդ սիրամարդ՝ պալատական տիկիներ
 Կը պահին, մինչ ես կ'ամչնամ երեսնալ:
 Երբ մէկ կամ միւս պալատականը ժպտուն
 Կը խոնարհի առջեւս ինծի ըսելով,
 Թէ թաղուհին ես եմ միայն իրենց մէջ,
 Քեզի համար ես ամօթով կը մընամ
 Որ դուն միայն կ'անտեսես քու թաղուհիդ:

ԱԴԱՄ

Գիշեր ցերեկ չեմ յողներ ես միթէ.
 Քեզի համար կը մատնեմ իմ դիտութիւնս.
 Կը պղծեմ զայն՝ սուտ դուշակութիւն ընելով,
 Եւ աստղերէն ժամադէտներ սին, ունայն.
 Կը ծածկեմ ինչ որ հողիս ճիւղ կ'ըմբռնէ,
 Եւ կը յայտնեմ լեզուով կեղծիքը միայն:
 Պէտք եմ ստուգիւ շառագունել, վասն զի
 Աւելի քան Սիպիլլաներն եմ վատթար,
 Անոնք դոնէ կը հաւատային իրապէս
 Գուշակուածին, միջնդեռ ես չեմ հաւատար.
 Բայց զայն կ'ընեմ՝ հրճուեցնելու համար քեզ:
 Անարդար վարձքն ալ ի՞նչ բանի դործածեմ.

Այս աշխարհիս վրայ ես բանի պէտք չունիմ,
Գիշերը լոկ, աստղերն անոր շողջողուն,
Ու մեղեդին խորհրդաւոր դունտերուն.
Մնացածը քուկդ ըլլայ. — Բայց ես ի՞նչ ընեմ.
Արքունական զանճարանն է դատարկ միշտ,
Խնդրանքէս ետքն ալ կը վճարեն անկանոն:
Եւ հիմալ ալ, ինչ որ ստանամ վաղ առտու,
Քուկըդ ամբողջ պիտի ըլլայ. բայց, աւա՛ղ,
Քու ապերախտ ըլլալդ է որ ցաւ կու տայ:

Ե Ի Ա

(Լալագիմ)

Ջոհողութի՞ւնդ իմ երեսիս կը զարնես:
Միթէ ես ալ բաւական չե՞մ զոհուիլ քեզ,
Երբ կապեցի, աղնուական տան մ'աղջիկ,
Երկրայելի աստիճանիդ, ապաղաս:
Եւ ինձմով չէ՞ որ դու մըտար բարձրագոյն
Ընկերութեան մը մէջ: Մերժէ՛, ապերախտ:

ԱՐԱՄ

Երկրայելի ծաղո՞ւմ ունի զիտութիւնն
Ու հողին, նո՛յնպէս շողն՝ իջնող երկինքէն,
Որ կը հանդէժ ճակտիս վրայ. ասկէ վեր
Ո՞ւր կայ ուրիշ աղնուական ցեղ՝ արին.
Ինչ որ դուք այս անունով կը կոչէք
Տըկար մաշած պուպրիկ մըն է անհողի,
Իմըս՝ յաւերժ երիտասարդ, հըզօր է: —
Ա՛հ, կին, թէ զիս հասկընայիր, թէ հողիդ
Այնքան ըլլար ինձ միացած, ինչպէս ես
Կը կարծէի առաջին համբոյրէդ,
Ինձմով հըպարտ կ'ըլլայիր դուն, եւ չէիր
Փնտռեր իսկ դուն երջանկութիւնդ ինձմէ՛ դուրս,
Ձէիր տանիլ ուրիշներուն՝ ինչ որ քա՛ղցր
էր քու մէջ, լոկ դառնութիւնները պահած
Ընտանեկան քու յարկին: Ա՛խ, զիտնայիր
Կին, քեզ ի՛նչքան անհուն սիրով սիրեցի,
Եւ կը սիրեմ այժմ ալ, սակայն չատ դառն է
Եւ կը ծու մեղրն այն՝ որ կ'իջնէ սրտիս վրայ:
Կը տեսնեմ արդ ցաւով, որքան աղնիւ պիտ' ըլլար

Սիրտըդ՝ եթէ իսկապէս կին ըլլայիր .
 Ճակատադէրն ոչնչացուց այլեւս կինն՝
 Կուռքի մը զայն վերածելով, ինչպէս զարն
 Ասպետական՝ զայն աստուած մ'էր դարձուցած :
 Բայց դեռ հաւատք մը կար մեծանձն այն դարուն
 Կընոջ վրայ, այլ դաճաճներու այս դարուն
 Ոչ ոք այլեւս կը հաւատայ, եւ միայն
 Կռապաշտութիւնն է ծածկարանը աստին :
 Կը դատուէի քեզմէ, կը պատուէի սիրտս ալ,
 Թէեւ ցաւով . թերեւս հանգիստ ըլլայի,
 Դուն ալ առանց ինծի դուցէ աւելի՛
 Երջանիկ, բայց՝ հակառակ են սահմանուած
 Կարգն ու օրէնք, ընկերային նկատումներն,
 Եկեղեցւոյ պատուիրանն ալ կ'արդիւնէ :
 Հարկ է կըրենք մենք միասին, մինչեւ վայ
 Մահն ու դամբանն ըզմեզ զատէ՛ իրարմէ :

Ե Ի Ա

Ո՛հ, Յովհաննէս, սրտիդ վըրայ մի՛ դըներ,
 Եթէ երբեմն ըսեմ քեզի բաներ ալ,
 Որ տխրեցնեն քեզ . պէտք չես ա՛յգքան տրտմիլ,
 Ձեմ ուղեր պատճառ ըլլալ քու ցաւիդ :
 Տե՛ս ինչպէս լի՛ է անհեթեթ զործերով
 Արքունիքն, ո՛րքան դուռդ՝ իր տիկիներն
 Ու հակամէտ ծաղրածութեան, չեմ գիտեր
 Անոնց դէմ ի՛նչպէս խիղախել ու կռուիլ :
 Ա՛լ մեր միջեւ քէն չըմընաց, այնպէս չէ՞ .
 Գիչե՛ր բարի, վաղուան դըրամը չմոռնաս :

(Սանդուխներէն պարտէզ կ'իջնէ)

ԱԴԱՄ

Ի՛նչ հիանալի խառնուրդ չարի, բարիի,
 Կինը՝ կազմուած մեղքէ, թոյնէ միանդամայն .
 Եւ ինչո՞ւ մեղ կը հրապուրէ . վասնզի
 Ինչ որ լաւ է իր մէջ՝ իրմէ է, մինչդեռ
 Ձինքը ծընող դարուն՝ ինչ չա՛ր որ ունի :
 Է՛յ, սպասաւոր :

(Արուսեակ կու գայ կանքեղով մը՝ գոր կը դնէ սեղանին վրայ) :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Հրամայէ՛ Տէր :

ԱԴԱՄ

Պէտք ունիմ

Գուշակութիւն մը ընելու օդին վրայ,
Եւ աստղերէն՝ նորածինի մը մասին.
Պատրաստէ՛ դուն զանոնք, ո՛րքան կրնաս շուտ :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Անշուշտ փայլո՛ւն եւ սքանչելի. եւ ո՞վ դրամ
Կը ծախսէ մերկ ճշմարտութեան հասնելու :

ԱԴԱՄ

Բայց ոչ այնպէս՝ որ անհընարին երեւնայ :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Այդպիսի բան հնարել դուցէ՛ չեմ կրնար,
Որուն վըրայ յետոյ ծնողքն դայթակղին՝
Մեսիա մը չէ՞ արդեօք ամէն նորածին՝
Փայլուն աստղ մ'ընտանիքին երեւցած,
Որ հուսկ յետոյ ապուշ միայն պիտ' ըլլայ :
(Մինչ այս՝ Եւա կը հասնի հովոցքին եւ երբորդ պալատակամը առ-
ջեւը կ'ելլէ) :

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Գուցէ՛ քեզի զոհողութիւն մ'է՛ իրօք
Ինքզինքդ յանձնել գիշերուան զով զեփիւռին,
Մինչ ես բարի, աղնըւական ամուսին
Մը կը խաբեմ, վրաս քաշելով, ով ասպետ,
Քեզի համար՝ դատաւիճիոն աշխարհի,
Եւ երկինքի անէծքն :

ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Անէծքը երկինքի

Եւ դատաւիճիւր աշխարհի չեն մտներ
Գաղտնիքին մէջ այս ձողաբարձ հովոցքին :

ԱԴԱՄ

(Մտախոհ)

Դար մ'ուղեցի՝ որ ա'լ պայքար չունենար,
 Ուր սրբացած եւ կանխակալ կարծիքներն,
 Ընկերութեան կարգն ու սարքը վաղեմի,
 Զխանդարէր ո'չ ոք, դար մը՝ ուր հանգչէի,
 Ու ժրպիտով մը անտարբեր՝ տեսնէի
 Ըսպիանալն հին վէրքերուն՝ ըստացուած
 Մարտերու մէջ երկայր։ Ու դարը հասաւ.
 Բայց ի՞նչ օգուտ, երբ այս կուրծքիս տակ կ'ապրէ
 Դեռ հոգին, այս ժառանգութիւն չարատանջ,
 Զոր տխմար մարդն ընդունեցաւ երկինքէն,
 Որ կը ձգտի դործել, հանդիստ չի թողուր,
 Կը պայքարի հաճոյքին դէմ անպատիւ։
 Է՛յ, սպասաւոր, դինի բեր հոս, կը մըտիմ.
 Սառած է այս աշխարհն, հարկ է զայն տաքցնել.
 Այս մեր դաճած դարուն մէջ հա՛րկ է այսպէս
 Ողբերգութիւլ եւ թօթափել իր ցեղերն։

(Արուսեակ գինի կը բերէ, Ադամ կը խմէ մինչեւ Պատկերին վերջը)։

Անհուն երկինք, բաց առջեւ, ո՛հ, բաց ինձի
 Խորհրդաւոր եւ սրբազան քու մատեանդ.
 Եթէ ճանչնալ կարենամ ես օրէնքներդ,
 Պիտի մոռնամ այս դարն ու շուրջս ամէն բան։
 Յաւերժական ես դու, մինչդեռ անցաւոր
 Ուրիշ ամէն բան, կը բարձրացնես՝ մինչ ամէն
 Բան քեզմէ դատ՝ վար կը զգեսնէ։

ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ

Վառվառէ, ոհ, կարենայի՛ր իմս ըլլալ...
 Երանի՛ թէ Աստուած կանչէր ամուսինդ՝
 Որպէսզի լա՛ւ եւրս զըրկէր նա երկինքն,
 Որուն ուղղեց կեանքին բոլոր ձգտումներն։

Ե Ի Ա

Լըռէ՛, ասպետ. թշուառն այնքան ողբալի՛
 է, որ թափած արցունքներէս համբոյր մ'ալ
 Զի մնար քեզի։